

Protokoll fört vid enskild föredragning

Infrastrukturavdelningen
Allmänna byrån, I1

Beslutande
Minister
Camilla Gunell

Föredragande
Byråchef
Gustav Blomberg

Justerat
Omedelbart

Nr 61

Lagstiftningspromemoria om ny landskapsförordning gällande medicinska krav för innehav av körkort
ÅLR 2024/5675

Beslut

Landskapsregeringen beslöt att skicka lagstiftningspromemoria om ny landskapsförordning om medicinska krav för innehav av körkort enligt **bilaga 1, I124E50** till lagberedningen.

Lagstiftningspromemoria om ny landskapsförordning om medicinska krav för innehav av körkort

Dnr: ÅLR 2024/5675

Datum: 27.8.2024

PB 1060, AX-22111 Mariehamn

registrator@regeringen.ax

+358 18 25 000

www.regeringen.ax

1. Bakgrund och problemställning

1.1. Ny körkortslag

I slutet av år 2014 överlämnades ett lagförslag, nr 5/2014-2015, till lagtinget med förslag på en ny körkortslagstiftning. I och med den nya lagen så upphävdes den tidigare körkortslagen som var från år 1991.

Lagförslaget var det andra i ordningen till en ny körkortslag som föreslogs då en tidigare version, LF 9/2013-2014, hade lagts fram till lagtinget. Landskapsregeringen hade dock mottagit påpekanden från EU avseende införlivandet av Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/126/EG om körkort, vilket innebar att man valde att återta lagförslaget från Ålands lagting.

Avseende en förordning om medicinska krav föreslogs i lagförslaget att:

I en förordning föreskriva vilka medicinska krav som ska uppfyllas och hur kontrollerna för att undersöka om de medicinska kraven ska göras. Genom en detaljreglering av de medicinska kraven kommer trafiksäkerheten att höjas och den enskildes rättssäkerhet att stärkas.¹

Vidare nämns i lagförslaget att:

Lämplighet med hänsyn till de medicinska förhållandena förutsätter att sökanden uppfyller synkraven för att köra fordon av det slag ansökningen avser samt uppfyller de medicinska krav som är nödvändiga med hänsyn till trafiksäkerheten och inte ska betraktas som farlig i trafiken på grund av fortgående missbruk av alkohol, narkotika eller andra droger eller läkemedel. Sökanden är skyldig att genomgå läkarundersökning om det vid ansökningstillfället eller senare framkommer att han eller hon har ett eller flera av de medicinska problem som anges i landskapsförordning.

Närmare bestämmelser om vilka synkrav och övriga medicinska krav som ska uppfyllas och bestämmelser om de kontroller som ska göras för att undersöka om de medicinska kraven är uppfyllda och för att bedöma förarens hälsa och om innehållet i kontrollerna utfärdas genom landskapsförordning.²

Något ytterligare nämns inte i lagförslaget gällande förordningen. Det kan konstateras att förordningen antogs, Landskapsförordning (2015:97) om medicinska krav för innehav av körkort (hädanefter enbart landskapsförordning om medicinska krav), och innehåller bestämmelser om medicinska krav för innehav av körkortstillstånd, körkort och yrkeskörtillstånd, läkares anmälningsplikt samt sådant läkarintyg som krävs enligt 11 § körkortslag (2015:88) för Åland.

1.2. Rikets körkortslag samt medicinska krav

Rikets körkortslag (FFS 386/2011) trädde i kraft i omgångar mellan 2011 och 2013. När rikets körkortslag trädde i kraft antogs även en förordning, Social- och hälsovårdsministeriets förordning om körhälsa (FFS 1181/2011). På samma sätt som den åländska förordningen innehöll rikets förordning bestämmelser om när de medicinska kraven på förare uppfylls i samband med bedömningen av körhälsan eller hälsotillståndet hos dem som ansöker om körkortstillstånd och hos körrättsinnehavare.

¹ LF 5/2014-2015, s. 3.

² LF 5/2014-2015, s. 37f.

Denna förordning upphävdes och slutade tillämpas från 1.1.2016 när en lagändring gjordes.³ Av lagförslaget nämns att det fanns problematik med förordningen:

Med stöd av bemyndigandet i körkortslagen har social- och hälsovårdsministeriet utfärdat en förordning om körhälsa (1181/2011) och gett anvisningar till läkare om läkarkontroller. Ministeriet har också fastställt formuläret för blanketter för de läkarutlåtanden och läkarintyg som man använder i tillståndsprocessen. Ministeriet har uppmanat Trafiksäkerhetsverket att ge anvisningar till läkarkåren i frågor som gäller körhälsa. Att fördela behörigheten att utfärda författningar och ge anvisningar mellan två olika aktörer kan orsaka problem.⁴

Social- och hälsovårdsministeriet har önskat att Trafiksäkerhetsverket ger anvisningar till läkare om kraven på körhälsa. Propositionens mål är att genomföra ändringen på det sättet att uppgifterna som gäller att utfärda närmare bestämmelser och ge anvisningar till läkarkåren ska skötas av en myndighet. Detta i syfte att säkerställa att ställningstagandena är förenliga och entydiga och att undvika eventuella behörighetskonflikter.⁵

I propositionen föreslås att behörigheten att utfärda bestämmelser på lägre nivå än lagnivå och fastställa formuläret för blanketten för läkarutlåtanden ges till en aktör, Trafiksäkerhetsverket. Verket ska ge närmare föreskrifter om hälsokraven och anvisningar till läkare. När en och samma myndighet har behörighet att utfärda föreskrifter och ge anvisningar förebygger detta eventuella behörighetskonflikter. Uppgifterna är lämpliga för kommunikationsministeriets förvaltningsområde och Trafiksäkerhetsverket som har liknande uppgifter i anslutning till olika trafikformer.⁶

Detta utmynnade sedan i att Transport- och kommunikationsverkets (Traficom) fått ansvar för att utfärda anvisningar, vilket så även skett i omgångar, enligt 17 § 3 mom. och 18 § 2 mom. i rikets körkortslag. Den nu aktuella anvisningen, "Anvisningar om bedömning av körhälsa för hälso- och sjukvårdspersonal är från 2021.⁷ Därtill har Traficom ansvar för att utfärda blanketter och handläggningsrutiner för bedömning och utfärdande av körkortstillstånd och körkort m.m.

I rikslagen om körkort finns bestämmelser om medicinska krav för att få körkortstillstånd för kategorierna i grupp 1 i 17 § och bestämmelser om medicinska krav för att få körkortstillstånd för kategorierna i grupp 2 i 18 §.

1.3. Problemställning

Landskapsregeringen ser ett behov av att uppdatera regleringen som avser utfärdandet bestämmelser och anvisningar som är på lägre nivå än lagnivå. Det finns idag diskrepans mellan Åland och riket gällande de medicinska kraven i körkortsfrågor vilket innebär utmaningar för både verksamheterna, allmänheten och myndigheterna. Nuvarande landskapsförordning om medicinska krav för innehav av körkort är en fulltextförordning och är föråldrad. Det finns ett behov av revideringar i förordningen som kan konstateras både med anledning av en intern behovsanalys och efter nedanstående hörandeprocess.

³ RP 313/2014 rd, regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring körkortslagen och vissa andra lagar.

⁴ RP 313/2014 rd, s. 17.

⁵ RP 313/2014 rd, s. 21f.

⁶ RP 313/2014 rd, s. 26.

⁷ Anvisning 251562/03.04.03.06/2021.

Landskapsregeringen har haft en intern förvaltningsövergripande tjänstemannagrupp och utförd två höranden med privata verksamhetsutövare, Ålands hälso- och sjukvård, Fordonsmyndigheten och Ålands polismyndighet under året för att ta fram underlag och förslag på förbättringar av nuvarande föråldrad landskapsförordning om medicinska krav samt nuvarande blanketter, anvisningar, processer och därmed förbättra regelefterlevnaden när det gäller körkortsfrågor och trafiksäkerhet kopplat till medicinska krav. Konkensus under de två hörandena var att landskapsregeringen bör (på samma sätt som riket) anpassa nuvarande regelverk på förordningsnivå på Åland och direkt hänvisa och tillämpa körkortsdirektivets bilagor (bilaga II och III) om medicinska krav. Den interna tjänstemannagruppen (bestående av trafiksäkerhetskonsulent Catharina Smiderstedt, landskapsläkare Knut Lönnroth, byråchef Gustav Blomberg och jurist Marcus Söderholm) har föreslagit att landskapsregeringen kan revidera landskapsförordningen om medicinska krav för körkort så att den hänvisar till körkortsdirektivets bilagor om medicinska krav samt Traficoms föreskrifter och anvisningar, dock med vissa undantag. Hur förordningen ändras beror dock på huruvida ändringar även utförs i körkortslagen (se nedan under punkt 3. Målsättningen och syftet med ovanstående förslag är att på Åland ha så lika krav som möjligt som i riket.

Om landskapsregeringen kan ta i bruk samma regelbakgrund och samma lagstiftningsram som riket kan Åland börja ta i bruk (efter sedvanliga anpassningar till åländska förhållanden) anvisningar och blanketter från Traficom som efterfrågats från både verksamhetsutövare och myndigheter (särskilt Fordonsmyndigheten och Ålands polismyndighet som hanterar ärenden kopplat till medicinska krav och körkort samt trafiksäkerhet).

Nedan listas blanketter som behöver tas fram eller revideras. Samtliga är baserad på Traficoms blanketter:

- Åland har i dag en gammal hälsodeklarationsblankett och en ny version behövs. Förslaget är att anpassa den i riket använda "Egen försäkran", som del av ansökan om körkortstillstånd.
- Läkarutlåtande om körförmågan, baserad på Traficoms blankett. I riket finns även en blankett för förhandsuppgifter inför läkarbedömning av körförmågan som fylls i av den sökande själv. Även denna kan anpassas för Åland.
- Utvidgad läkarundersökning för personer över 70 år. Finns ej idag på Åland men blanketten finns i riket⁸. Förslaget är att den anpassas för Åland och att den tas i bruk på Åland.
- Läkarutlåtande som hör till ett medicinskt specialområde. Används sällan på Åland, men förslaget är att anpassa Traficoms blankett⁹ på området.
- Blankett för ögonläkares eller optikers utlåtande. Behövs om Åland ska harmoniseras med riket.
- Blankett för anmälan enligt 47 § (Anmälan till polisen om förändring i förarens hälsotillstånd). Finns ej idag på Åland, men stort behov finns att ta i bruk en sådan blankett och process. Förslaget är att anpassa Traficoms särskilda blankett på området¹⁰ och ta i bruk en sådan på Åland.

För att kunna ta i bruk ovanstående stödverktyg och utveckla processerna för körhälsa och medicinska krav kopplat till trafiksäkerhet och körkort behöver Åland anpassa sin nuvarande landskapsförordning om medicinska krav och även eventuellt särskilda lagparagrafer i körkortslagen för Åland gällande medicinska krav så att bestämmelserna anpassas mot rikets dito.

⁸ Länk till blanketten <https://asiointi.traficom.fi/omatrafi-formservlet-web/lomake/F201r>

⁹ Länk till blanketten <https://asiointi.traficom.fi/omatrafi-formservlet-web/lomake/F127sr>

¹⁰ Länk till blanketten <https://asiointi.traficom.fi/omatrafi-formservlet-web/lomake/F203r>

2. Fördelning av lagstiftningsbehörigheten

Enligt 18 § 12 punkten självstyrelselag (1991:71) för Åland har landskapet behörighet i fråga om hälso- och sjukvård, med de undantag som stadgas i 27 § 24, 29 och 30 punkterna. Till rikets behörighet hör 27 § 24 punkten, 29 punkten, administrativa ingrepp i den personliga friheten, smittsamma sjukdomar hos människor, kastrering och sterilisering, avbrytande av havandeskap, konstbefruktning och rättsmedicinska undersökningar samt 30 punkten behörigheten att vara verksam inom hälso- och sjukvården, apoteksväsendet, mediciner och produkter av läkemedelstyp, narkotiska ämnen samt framställning av gifter och fastställande av deras användningsändamål.

Enligt 18 § 21 punkten i självstyrelselagen för Åland har landskapet lagstiftningsbehörighet gällande vägtrafik. I landskapets behörighet gällande vägtrafik ingår bland annat rätten att lagstifta om körkort och om förarutbildning inklusive när ett utländskt körkort är giltigt på Åland.

3. Förslag

Det föreslås att en ny förordning antas och att den tidigare förordning från 2015 upphävs. Den nya förordningen bör på ett tydligt sätt hänvisa till körkortslagets förordningsfullmakt samt direkt tillämpliggöra bilagorna om medicinska krav i Europaparlamentets och rådets direktiv (2006/126/EG) om körkort, det så kallade körkortsdirektivet. Eftersom körkortsdirektivet är tillämpligt på såväl Åland som i riket föreslås att Traficoms anvisningar, vilka tydliggör de medicinska krav för innehav av körkort som anges i körkortsdirektivet, även ska tillämpas på Åland, och att det i den nya landskapsförordningen finns en fullmakt för landskapsregeringen att ta fram anvisningar och blanketter. Det är viktigt att landskapsregeringen ges möjlighet att ta i bruk Traficoms anvisningar och blanketter (dock med åländska anpassningar).

Traficoms aktuella anvisningar föreslås gälla på Åland med följande undantag:

- Hänvisningar till lagrum i rikets körkortslag motsvaras av lagrum i Ålands körkortslag om inte annat framgår
- Hänvisningar till lagrum i rikets vägtrafiklag motsvaras av lagrum Ålands vägtrafiklag, om inte framgår
- Anpassningar gällande bestämmelser om alkohol då riket och Åland har till viss del skilda bestämmelser om alkohol.
- 21 § i rikets körkortslag "Sjukskötare och hälsovårdare har trots sekretessbestämmelserna rätt att göra en anmälan till polisen om att den som ansöker om körkortstillstånd eller en körrättsinnehavare inte längre uppfyller de medicinska krav som anges i 17 eller 18 § på grund av att personen fortgående använder berusningsmedel" gäller ej på Åland. Den åländska körkortslagen (47 §) har istället en liknande bestämmelse gällande läkare.
- Utvidgad läkarundersökning för äldre enligt 27 § 2 mom. i rikets körkortslag är ej obligatorisk på Åland
- Anpassningar av anvisningens punkt 3.5.1 gällande temporärt körförbud behövs med anledning av skillnader mellan rikets och Ålands bestämmelser gällande detta (i åländsk lagstiftning saknas reglering kring temporärt körförbud).

Det föreslås även att Traficoms blanketter och handläggningsrutiner för bedömning och utfärdande av körkortstillstånd och körkort mm som omnämns och beskrivs enligt anvisningarna även ska gälla och tillämpas på Åland, med följande undantag:

- På Åland är det Ålands polismyndighet som beviljar körkort, körkortstillstånd, körtillstånd för taxiförare, undervisningstillstånd, övningstillstånd för motorcykel och trafiklärtillstånd samt parkeringstillstånd för rörelsehindrade, förnyar körkort, ger ur yrkeskörtillstånd för taxiförare och trafiklärtillstånd, samt fastställer internationella körkort. Ålands polismyndighet kan också återkalla körkortstillstånd.
- På Åland är det Ålands polismyndighet som tar emot och handlägger läkarutlåtanden i anknytning till körkortsansökningar.
- Traficoms e-tjänst används inte på Åland.
- De funktioner som i anvisningar om körprov, prov på körförmåga och frivilligt test av körförmågan i riket sköts av Traficoms tjänsteproducent Ajovarma sköts på Åland av Ålands Fordonsmyndighet.
- Parkeringstillstånd för rörelsehindrade beviljas enligt 113 § i vägtrafiklagen för Åland.
- Undantag från skyldigheten att använda säkerhetsbälte och skyddshjälm enligt 68 § i vägtrafiklagen.

Eftersom ändringar är på gång i körkortslagen för Åland (se lagstiftningspromemoria i ärende ÅLR 2024/3024) är det skäl att denna lagstiftningspromemoria behandlas samtidigt i lagberedningen så att en bedömning kan göras huruvida det även vore skäl att ändra i gällande bestämmelser i körkortslagen för Åland i linje med hur riket har reglerat de medicinska kraven.

I rikslagen om körkort finns bestämmelser om medicinska krav för att få körkortstillstånd för kategorierna i grupp 1 i 17 § och bestämmelser om medicinska krav för att få körkortstillstånd för kategorierna i grupp 2 i 18 §. Dessa bestämmelser finns inte i körkortslagen för Åland. I körkortslagen för Åland finns bestämmelser om medicinska krav framförallt i 10 §, men är på en betydligt mindre detaljerad nivå än rikets bestämmelser på lagnivå. Det innebär att under lagberedningsprocessen måste det göras en bedömning huruvida dessa bestämmelser på lagnivå i riket även behöver läggas in i körkortslagen för Åland, eller om motsvarande bestämmelser (särskilt 17 och 18 §§) i rikets körkortslag kan läggas in i landskapsförordningen om medicinska krav och därmed inte öppna upp körkortslagen vad gäller medicinska krav.

4. Förslagets konsekvenser

Förslaget väntas inte ha ekonomiska konsekvenser för verksamhetsutövare, privatpersoner och myndigheter då de föreslagna ändringarna i stort inte kommer att ändra materiella förhållanden i nuvarande bestämmelser om medicinska krav för innehav av körkort som gäller på Åland.

Avsikten och syftet med de föreslagna ändringarna är att effektivisera verksamhetsförutsättningarna för myndigheterna (framförallt för Ålands polismyndighet och Fordonsmyndigheten), deras tillsyn och processer och förtydliga anvisningarna för både myndigheter, verksamhetsutövare och privatpersoner.

Landskapsregeringen tar också med de föreslagna ändringar ett större ansvar för att ta fram anvisningar och blanketter för verksamhetsutövare, kunder och myndigheterna. Förslaget är också effektivt på det sätt att bestämmelserna på lägre nivå än lagnivå på det föreslagna sättet hålls uppdaterade mot gällande EU-krav på området och även den vetenskapliga utvecklingen via rikets eventuella uppdateringar bestämmelserna.